

Lantbrukares upplevelser av hållbarhetsrapportering

En kvalitativ studie

Jennifer Larsson

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp

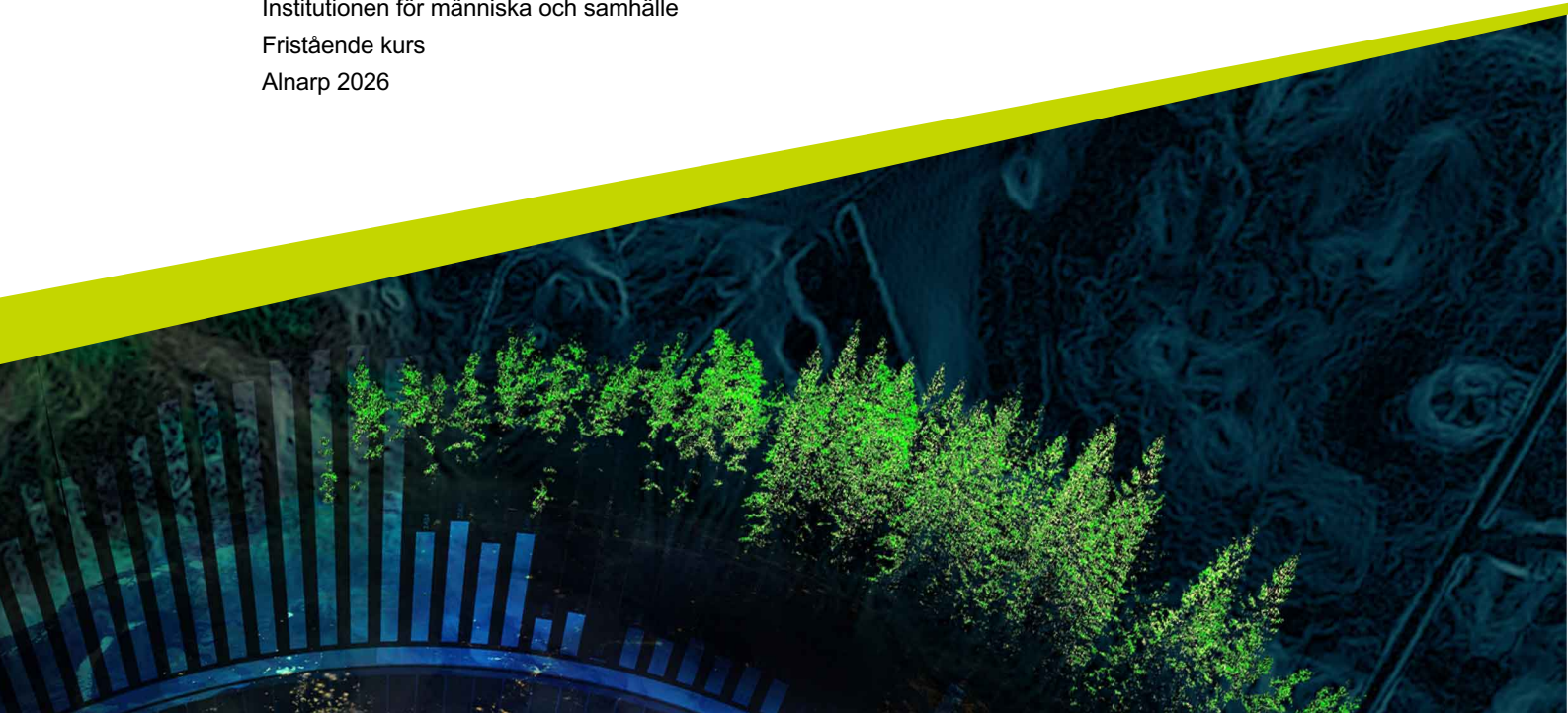
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för människa och samhälle

Fristående kurs

Alnarp 2026

Lantbrukares upplevelser av hållbarhetsrapportering. En kvalitativ studie

Farmers' experience on sustainability report. A qualitative study.

Jennifer Larsson

Handledare: Emil Åkesson, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för människa och samhälle
Examinator: Mats Gyllin, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för människa och samhälle

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i företagsekonomi, G2E
Kurskod: EX0853
Program/utbildning: Fristående kurs
Kursansvarig inst.: Institutionen för människa och samhälle
Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2026

Nyckelord: Hållbarhetsrapportering, CSRD, hållbarhetsarbete, tvåfaktorsteorin, insats/effekt-matris

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för människa och samhälle

Sammanfattning

Sammanhang: Genom EU:s gröna giv och direktivet CSRD ställs krav på att företag redovisar hållbarhetspåverkan i hela värdekedjan. Detta påverkar producenterna indirekt genom krav på rapportering av data. Lantbrukare upplever redan hög administrativ börda och det saknas kunskap om hur vida rapportering leder till faktiska effekter på hållbarhetsarbetet på gårdsnivå.

Syfte: Studiens syfte är att undersöka svenska lantbrukares upplevelser av hållbarhetsrapportering och identifiera vad de anser krävs för att den ska leda till effektivt hållbarhetsarbete.

Metod: Studien tillämpar en kvalitativ forskningsstrategi med multipel fallstudiedesign där sex lantbrukare från olika produktionsgrenar har intervjuats. Empirin har analyserats med tematisk analys kopplad till insats/effekt-matris och Herzbergs tvåfaktorsteori. Metoden tolkar lantbrukarnas upplevelser och beteenden för att förstå vad som skapar motivation för hållbarhetsarbete.

Resultat: Lantbrukare som rapporterar frivilligt mot ersättning upplever en större effekt på sitt hållbarhetsarbete jämfört med de som rapporterar på grund av certifieringskrav. Respondenterna önskar generellt att se en högre effekt av rapporteringen och kan öka sina insatser för att nå det. Kritiska faktorer för en effektiv hållbarhetsrapportering identifieras som att det ska finnas ekonomiska incitament, information, förtroende och en minskning av dubbelarbete och onödiga uppgifter. Slutsatsen är att de nya regelverken kan vara en möjlighet om det skapar ökad transparens och ett samarbete längs värdekedjan som stöttar producenternas omställning.

Praktiska implikationer: För att skapa en grön omställning behöver rapporteringssystemen utformas så de minimerar onödigt arbete och skapar ekonomiskt incitament, information och förtroende för lantbrukare.

Teoretiska implikationer: Studien bidrar teoretiskt genom att använda en motivationsteori för att studera hållbarhetsrapportering ur ett individuellt perspektiv och skiljer mellan hygienfaktorer som skapar frustration och motivationsfaktorer som skapar engagemang hos lantbrukare.

Originalitet: Studien belyser ett bristfälligt utforskat område om hur hållbarhetsrapportering påverkar den operativa styrningen hos producenter.

Nyckelord: Hållbarhetsrapportering, CSRD, hållbarhetsarbete, insats/effekt-matris, tvåfaktorsteorin

Abstract

Context: Through EU's Green Deal and the CSRD directive, requirements are placed on companies to report their sustainability impact throughout the entire value chain. This indirectly affects producers through requirement for data reporting. Farmers already experience a high administrative burden, and there is a lack of knowledge regarding the extent to which reporting leads to actual effects on sustainability work at farm level.

Purpose: The purpose of this study is to investigate Swedish farmer's experiences of sustainability reporting and to identify what they believe is required for it to lead to effective sustainability work.

Methods: The study applies a qualitative research strategy with a multiple case study design, where six farmers from different production sectors have been interviewed. The empirical data has been analyzed using thematic analysis linked to an impact/effort-matrix and Hertzberg's two-factor theory. The method interprets the farmer's experiences and behaviors to understand what creates motivation for sustainability work.

Results: Farmers who report voluntarily in exchange for compensation experience a greater impact on their sustainability work compared to those who report due to certification requirements. The respondents generally wish to see a higher impact from the reporting and can increase their efforts to achieve it. Critical factors for effective sustainability reporting are identified as financial incentives, information, trust and a reduction in duplicate work and redundant tasks. The conclusion is that the new regulations can present an opportunity if they create increased transparency and cooperation along the value chain that supports the producers' transition.

Practical implications: To create green transition, reporting systems need to be designed to minimize unnecessary work and create financial incentives, information and trust for farmers.

Theoretical implications: The study contributes theoretically by using a motivation theory to examine sustainability reporting from an individual perspective, distinguishing between hygiene factors that reduce frustration and motivation factors that create engagement for farmers.

Originality: The study highlights an under-researched area regarding how sustainability reporting affects the operational management of producers.

Keywords: Sustainability reporting, CSRD, sustainability work, impact/effort-matrix, two-factor theory

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	7
Figurförteckning	8
1. Inledning	9
1.1 Bakgrund	9
1.2 Tidigare forskning	10
1.3 Syfte och frågeställningar	11
1.4 Avgränsningar	11
2. Teoretiskt ramverk	13
2.1 Val av teori	13
2.2 Insats/effekt-matrisen	13
2.3 Tvåfaktorsteorin	15
3. Metod	16
3.1 Forskningsstrategi	16
3.2 Forskningsdesign	16
3.3 Kvalitetskriterier	16
3.4 Anonymitet	17
3.5 Datainsamling	17
3.6 Urval	17
3.7 Tillvägagångssätt	18
3.8 Dataanalys	18
3.9 Metodkritik	18
3.10 Generativ AI	19
4. Resultat och analys	20
4.1 Nuläge	20
4.1.1 Faktorer som påverkar upplevelsen	22
4.1.2 Tid, kostnad och energi	23
4.1.3 Förändring i och av arbetet	23
4.1.4 Ersättning	24
4.1.5 Användning av information	25
4.2 Önskat läge	26
4.2.1 Faktorer som krävs	27
4.2.2 Minska irrelevanta uppgifter och dubbelarbete	28
4.2.3 Förtroende	28
4.2.4 Ekonomiska incitament	29
4.2.5 Information	30
5. Diskussion	31

5.1	Lantbrukares upplevelse av rapportering	31
5.2	Vad krävs för att rapporteringen ska leda till ett effektivt hållbarhetsarbete?	32
5.3	Är CSRD en möjlighet?	33
5.4	Begränsningar & vidare studier	34
6.	Slutsats	35
	Referenser	36
	Bilaga 1: Intervjuguide	39

Tabellförteckning

Tabell 1: Tabell över studiens respondenter.....	18
Tabell 2: Sammanfattning av de faktorer som påverkar upplevelsen.....	22
Tabell 3: Sammanfattning av de faktorer som lantbrukarna upplever behövs för effektivt hållbarhetsarbete.....	27

Figurförteckning

Figur 1:Egen Insats/effekt-matris med inspiration från BiteSizeLearning (u.d).....	14
Figur 2: Egen modell av tvåfaktorsteorin	15
Figur 3: Upplevt nuläge av insats och effekt.....	20
Figur 4: Insats/effekt-matris med nuläge (cirklar) och önskat läge (stjärnor).....	26

1. Inledning

EU har infört en grön giv (green deal) som innehåller olika initiativ för att minska utsläppen och så småningom leda till en klimatneutral kontinent (RISMA Systems, u.d.). De olika initiativen ska leda till att företag tar mer ansvar för hållbarheten (RISE, u.d.). Ett stort initiativ är det nya direktivet för hållbarhetsredovisning ”Corporate Sustainability Reporting Directive” (förkortat CSRD). Detta direktiv innebär bland annat att företag ska redovisa sin hållbarhetspåverkan från hela sin värdekedja. Även om lantbrukare inte omfattas direkt av det nya direktivet kommer de att påverkas indirekt genom att hållbarhetsrapportera till ett företag som ska redovisa hela sin kedja (Nilsson & Lindén, 2025).

1.1 Bakgrund

Syftet med det nya direktivet CSRD är att det ska leda till mer transparens kring företags miljömässiga och sociala effekter och ökat ansvar för hela värdekedjan (RISE, u.d.). Direktivet innebär att hållbarhetsrapporten ska ingå i förvaltningsberättelsen, granskas av revisor och att det införs nya standarder, ”European Sustainability Reporting Standards” (ESRS), som redovisningen ska följa (Frostenson, 2024, p. 46). Bland annat ska det i hållbarhetsredovisningen ingå en dubbel väsentlighetsanalys där det framgår både hur företaget påverkar miljömässiga och sociala aspekter samt hur företaget påverkas av hållbarhetsrelaterade risker och möjligheter utifrån (Nilsson & Lindén, 2025).

I Sverige implementeras de nya regelverken i bland annat årsredovisningslagen (Frostenson, 2024, p. 51). Enligt 6 kap 10§ ÅRL (1995:1554) ska företag upprätta en hållbarhetsrapport om det uppfyller två av tre följande krav två år i rad: över 250 anställda, balansomslutning på över 280 miljoner kronor och nettoomsättning på över 550 miljoner kronor. 6 kap 12§ ÅRL (1995:1554) behandlar vad rapporten ska innehålla och enligt 6 kap 12c§ ska information om både den egna verksamheten och värdekedjan finnas. I värdekedjan benämns det utsläpp som företaget har direkt kontroll över som scope 1, indirekt kontroll över som scope 2 och utsläpp från andra delar av värdekedjan som scope 3 (Hagainitiativet, 2022, s4). 70 % av värdekedjans utsläpp sker i scope 3 och det är här producenternas utsläpp syns (Hagainitiativet, 2022).

2025 kom EU med ”Omnibus”-förslaget som innebar att färre företag ska omfattas av CSRD, att införandet skjuts fram och förenkling av ESRS standarderna (FAR, 2026). Direktivet antogs 2026 men har inte implementerats i Svensk lag ännu (FAR, 2026).

Arla (2026), Lantmännen (2026) och Axfood (2026) är exempel på aktörer i livsmedelsbranschen redan börjat redovisa enligt CSRD-regelverket. I årsredovisningarna ser man att de använder olika typer av data för att redovisa sina scope 3 utsläpp. Arla (2026) använder sitt verktyg FarmAhead för att samla in data från gårdarna. Arlas modell innebär att lantbrukare får ersättning för att rapportera in data och för de hållbarhetsarbete de utför (Arla, u.d.). Nu kommer dessutom Kavli att använda sig av Arlas data för att redovisa sina scope 3 utsläpp (Arla, 2025). Här syns tydligt den dominoeffekt som det nya direktivet skapar.

Lantmännen (2026) redovisar hur odlingsprogrammet Klimat & Natur leder till minskade utsläpp. Odlingsprogrammet ger också ersättning till lantbrukare baserat på antalet hektar som odlas efter programmets kriterier (Lantmännen, u.d.).

Axfood (2026) redovisar i stället deras krav på att leverantörer behöver vara certifierade enligt märkningar som IP Sigill. Även Sigill anpassar sig till de nya kraven i den gröna given och lanserade den 19 maj 2026 två nya standarder (Sigill, 2026). Den ena standarden ska säkerställa att det sker klimatåtgärder i växtodlingen och den andra ska beräkna de faktiska effekterna för klimatnyttan på ett trovärdigt sätt. Axfood uttrycker att de nya standarderna gör det möjligt att sätta krav på inköpen och därmed en omställning hos producenten (Sigill, 2026).

Enligt LRF (2024) har lantbrukare länge tyckt att ökad regelbörda är ett problem för att nå miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. Samtidigt menar Hagainiatiivet (2022) att det krävs ökad datainsamling och kartläggning av utsläppen för att kunna minska utsläpp i scope 3. Frågan blir då om den hållbarhetsrapportering som lantbrukare behöver göra kommer att ha positiva eller negativa effekter på deras hållbarhetsarbetet.

1.2 Tidigare forskning

Witt et al. (2025) undersöker hur de nya CSRD reglerna påverkar livsmedelssektorn i Danmark genom att intervjua hållbarhetsansvariga på olika företag. Dessa respondenter menar att det troligen är lantbrukarna som drabbas hårdast av de nya reglerna men att de inte vet om CSRD har någon effekt på hållbarhetsarbetet på gårdarna. Vidare efterfrågar Witt et al. (2025) mer forskning om hur rapporteringen kan användas för att leda till verklig hållbarhet. Lup et al. (2025) undersöker hur förutsättningarna ser ut för lantbruk i Rumänien att ställa om till mer hållbar produktion. Studien belyser att lantbrukarna är medvetna och vill men att det saknas kunskap och rätt förutsättningar för att ställa om. Chakarati et al. (2023) och de Olde et al. (2018) har undersökt vad digitala plattformar och hållbarhetsverktyg behöver uppfylla för att bidra till bättre hållbarhet inom lantbruksbranschen.

Leithe de Almeida et al. (2025) visar med sin litteraturstudie att den mesta forskningen som är gjord på hållbarhet inom lantbruket är från 2022 och senare. Mycket av forskningen undersöker internationella företag och området som undersöks mest är finans och ekonomiska resultat. Enligt Leithe de Almeida et al. (2025) behövs det mer forskning om vad hållbarhetscertifieringar och hållbarhetsarbete har för effekt för lantbrukare.

Generellt kring hållbarhetsredovisningens påverkan på företagets styrning menar Traxler et al. (2020) i sin litteraturstudie att detta är ett bristande forskningsområde och att det behövs kritisk granskning av effekten för att se om rapporteringen används mer som PR än hållbarhetsarbete. Conca et al. (2021) pekar på att framtida forskning bör undersöka operativa effekter i stället för lönsamheten.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka svenska lantbrukares upplevelser av hållbarhetsrapportering med tanke på de kommande CSRD-regelverket och dess indirekta påverkan på producenterna. Studien avser att synliggöra lantbrukares nuvarande upplevelse av hållbarhetsrapporteringens effekter på hållbarhetsarbetet på gården och belysa vad som krävs för att det ska upplevas som möjligheter och utveckling av hållbarhetsarbetet på gårdsnivå.

- Vad är lantbrukares upplevelse av hållbarhetsrapportering och dess effekter på det konkreta hållbarhetsarbetet på gården?
- Vad anser lantbrukare krävs för att rapporteringen ska leda till ett mer effektivt hållbarhetsarbete?

1.4 Avgränsningar

Studien avgränsas till att undersöka hur CSRD indirekt påverkar producenterna genom deras position i värdekedjans scope 3 och undersöker inte de direkta krav som regelverket sätter på aktörer senare i kedjan. Studien avgränsas även till att undersöka lantbrukarnas uppfattning av effekter och tar inte hänsyn till några dokumenterade effekter i siffror.

Dessutom avgränsas analysen till hållbarhetsrapportering som har som syfte att leda till ökat hållbarhetsarbete och inkluderar inte upplevelser från rapportering som endast har som syfte att samla in data. Studien inkluderar både hållbarhetsrapportering som ger ersättning och som inte gör det.

Geografiskt avgränsas studien till svenska lantbrukare och produktionsmässigt till representanter från mjölkproduktion, grisproduktion, växtodling och grönsaker.

Denna avgränsning syftar till att inkludera representanter från både animalieproduktion och växtproduktion men gör att resultatet kanske inte återspeglar upplevelser inom hela lantbrukssektorn.

Då syftet är att undersöka upplevelser har en kvalitativ metod valts. Detta avgränsar därmed studien till att inte göra några statistiska mätningar. Att avgränsa undersökningen till få representanter grundar sig i att undersökningen skett under begränsad tid.

2. Teoretiskt ramverk

I detta kapitel presenteras de teoretiska ramverk som används vid resultat och analys av intervjuerna. Dessutom definieras de centrala begrepp som används i studien.

2.1 Val av teori

Denna studie utgår från insats/effekt-matrisen (BiteSizeLearning, u.d.) och Hertzbergs tvåfaktorsteori (Forslund, 2024). Dessa teorier har valts eftersom de kompletterar varandra och analyserar resultatet på olika sätt. Insats/effekt-matrisen visualiserar insatserna för rapporteringen och effekterna på hållbarhetsarbetet både för lantbrukarna som fyller i den och för läsaren. Tvåfaktorsteorin kompletterar insats/effekt-matrisen genom att förklara varför vissa faktorer hindrar hållbarhetsarbete medan andra motiverar lantbrukarna att göra mer.

I litteraturundersökningen från Traxler (2020) beskrivs de vanligaste teorierna som undersöker kopplingen mellan hållbarhetsrapportering och ekonomistyrning vara intressentteorin och agentteorin men även legitimitetsteorin och institutionell teori finns med. Dessa teorier används inte i denna studie eftersom de beskriver en bredare mer organisatorisk och samhällslig kontext. För att fånga lantbrukarnas upplevelse och beteende användes mer beteendeariktade teorier och modeller.

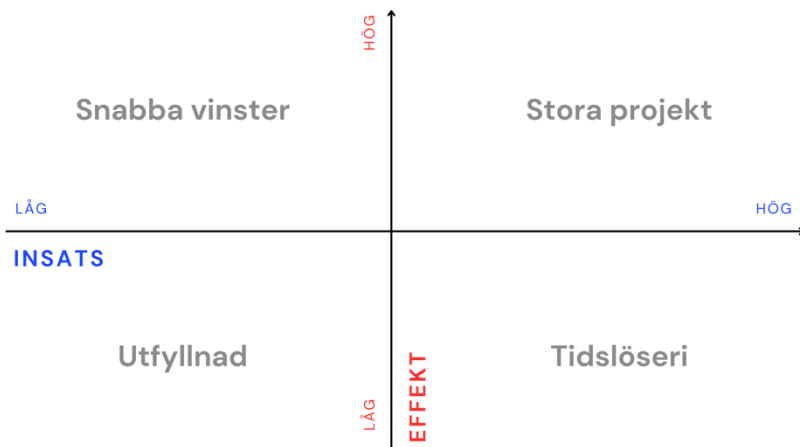
2.2 Insats/effekt-matrisen

För att visualisera lantbrukarnas upplevelser används prioriteringsverktyget insats/effekt-matrisen (BiteSizeLearning, u.d.). Ett prioriteringsverktyg gör det lättare att visuellt se, jämföra och välja ut de uppgifter som ger mest effekt med minst insats (Kristen, 2021). I denna studie används detta för att kunna jämföra och analysera lantbrukarnas upplevelser. Under intervjuerna får de sätta kryss på matrisen där de upplever insatsen och effekten.

Insats (effort) definieras med inspiration från BiteSizeLearning (u.d.) i denna studie som alla resurser som krävs av lantbrukaren för att hållbarhetsrapportera. Till exempel tid och kostnad.

Effekt (impact) definieras utifrån BiteSizeLearning (u.d.) som den effekt lantbrukaren anser att rapporteringen har på hållbarhetsarbetet på gården.

INSATS – EFFEKT MATRIS

Figur 1: Egen Insats/effekt-matris med inspiration från BiteSizeLearning (u.d).

Matrisen består av fyra olika kategorier som beskriver hur de ska prioriteras.

Snabba vinster (Quick wins) har låg insats och hög effekt vilket gör de till prioriterade uppgifter (BiteSizeLearning, u.d.). Dessa kallas även för uppgifter som ska genomföras (Kristen, 2021).

Stora projekt (Major projects) har hög insats och hög effekt vilket gör att de är prioriterade men kräver mer planering (BiteSizeLearning, u.d.). Dessa kallas även för uppgifter som man ska överväga (Kristen, 2021).

Utfyllnad (Fill-in jobs) har låg insats och låg effekt och är små uppgifter som behöver göras men insatserna bör minimeras (BiteSizeLearning, u.d.).

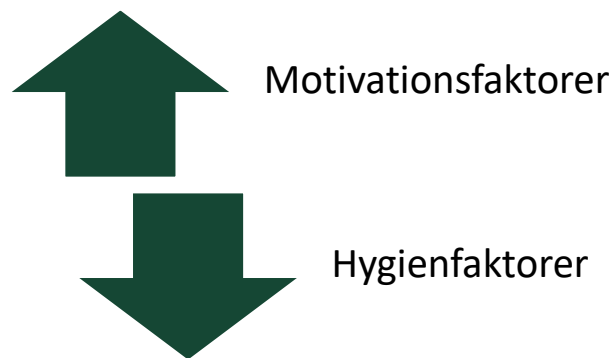
Tidslöseri (Thankless tasks) kräver hög insats men har låg effekt. Dessa bör man göra sig av med eller undvika (BiteSizeLearning, u.d.).

2.3 Tvåfaktorsteorin

För att analysera de faktorer som lantbrukarna anser krävs för att hållbarhetsredovisning ska leda till effekt används Hertzbergs tvåfaktorsteori (Forslund, 2024, p. 195). Denna teori delar upp motivation i motivationsfaktorer och hygienfaktorer (Forslund, 2024, p. 195).

Motivationsfaktorer är de faktorer som leder till ökad motivation (Forslund, 2024, p. 196). Om dessa faktorer saknas upplevs ingen motivation.

Hygienfaktorer leder inte till motivation. I stället leder brist på hygienfaktorer till missnöjdhet (Forslund, 2024, p. 196). Om dessa hygienfaktorer finns motverkar de missnöjdheten (Forslund, 2024, p. 196).

Figur 2: Egen modell av tvåfaktorsteorin

En kritik mot Hertzbergs tvåfaktorsteori är att verkligheten inte är så uppdelad som teorin får det att verka (Shinde, 2025). Vissa faktorer kan vara både hygienfaktorer och motivationsfaktorer (Shinde, 2025). Ett vanligt exempel är att lön kan vara både en hygienfaktor och en motivationsfaktor eftersom låg lön leder till missnöjdhet men prestationsbaserad lön kan vara motiverande (Shinde, 2025). I denna studie är det flera faktorer som utvärderas som både hygienfaktor och motivationsfaktor eftersom brist leder till missnöje och ökning leder till motivation.

3. Metod

3.1 Forskningsstrategi

Uppsatsen utgår från en kvalitativ forskningsstrategi. Till skillnad från den kvantitativa strategin, som framförallt använder sig av siffror, använder en kvalitativ strategi ord för att beskriva saker (Bryman & Bell, 2017, p. 372). I denna studie sker detta genom att intervjuja lantbrukare som får sätta ord på sina upplevelser.

Denna uppsats använder en tolkningsinriktad och konstruktionistisk ståndpunkt och en abduktiv ansats. En tolkningsinriktad ståndpunkt innebär att studien lägger vikt vid att tolka och försöka förstå antaganden (Bryman & Bell, 2017, p. 49). I denna studie är det viktigt att förstå lantbrukarnas upplevelser av hållbarhetsrapportering och vad de anser är kritiska faktorer. Den abduktiva ansatsen innebär att man gör jämförelser mellan data och teorier för att hitta mönster och förklaringar och slutsatsen är en provisorisk förklaring som kan leda till vidare forskning (Fejes & Thornberg, 2019, p. 27). Genom att jämföra lantbrukarnas upplevelser med teoretiska ramverk kan studien förklara varför dessa upplevelser finns. Den konstruktionistiska ståndpunkten innebär att sociala fenomen skapas mellan människor och ständigt ändras (Bryman & Bell, 2017, p. 53). Genom att undersöka lantbrukares uppfattningar från olika rapporteringssystem kan studien skapa förståelse för hur olika situationer och system skapar olika uppfattning om rapporteringens effekter.

3.2 Forskningsdesign

Uppsatsen kommer att använda en multipel fallstudiedesign. I en fallstudie samlas detaljerad information in från ett visst fall medan en multipel består av information från flera fall och jämför dessa för att se vad som är unikt och gemensamt mellan dem (Bryman & Bell, 2017, pp. 86, 90).

3.3 Kvalitetskriterier

För att säkerställa kvaliteten i arbetet har vikt lagts vid kriterierna tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering (Bryman & Bell, 2017, pp. 381-383). För att säkerställa tillförlitlighet och konfirmering i denna studie ställs flera följdfrågor under intervjuerna och en respondentvalidering skickas till deltagarna efter intervju för att försäkra att svaren tolkats rätt och att författaren inte värderat något. För att uppnå överförbarhet och pålitlighet innehåller metodkapitlet en detaljerad beskrivning av processen och resultatet innehåller tydliga beskrivningar.

3.4 Anonymitet

För att säkra anonymitet för respondenterna benämns de med siffror (1-6) i denna studie. Alla respondenter har även fått skriva på en samtyckesblankett som säkerställer att personuppgifter hanteras enligt dataskyddslagstiftningen.

3.5 Datainsamling

Datainsamlingen sker genom semistrukturerade intervjuer. Genom att använda en intervjuguide berörs viktiga teman samtidigt som respondenterna kan svara fritt (Bryman & Bell, 2017, p. 454). Detta val grundar sig i att det ska gå att jämföra respondenternas uppfattning med varandra och intervjuguiden gör det möjligt att ge samma frågor till alla. Det finns även möjlighet att avvika från guiden och ställa andra följdfrågor. Visuella markörer kan användas istället för frågor (Bryman & Bell, 2017, p. 459). I intervjuerna placerar respondenterna kryss på insats/effekt-matrisen, vilket visualiserar deras upplevelse och gör det enklare att jämföra. Intervjuguiden (se Bilaga 1) innehåller både generella frågor om hållbarhetsrapportering och hållbarhetsarbete och mer specifika frågor om upplevelserna av insatser och effekter samt motivation.

3.6 Urval

För uppsatsen har målstyrt urval använts i form av snöbollsurval. Det innebär att deltagare valts ut strategiskt enligt vissa kriterier för att kunna svara på forskningsfrågorna och sedan har dessa gett förslag på ytterligare deltagare (Bryman & Bell, 2017, pp. 407, 411). Deltagarna har valts utifrån kriterierna att de hållbarhetsrapporterar nu och att de tillhör någon av produktionsgrenarna animalieproduktion eller växtodling. Urvalet har även skett med målet att ha lika många representanter för de olika produktionsgrenarna.

Insamling och analys av kvalitativa data tar mycket tid och påverkar därför hur många som ingår i undersökningen (Klingberg & Hallberg, 2021, p. 87). Denna studie genomförs under en begränsad tidperiod och därför innehåller den också begränsat antal deltagare. Urvalsstorleken har varit sex respondenter. Information om respondenterna finns i nedanstående tabell.

Tabell 1: Tabell över studiens respondenter

Respondent	Produktion	Rapporteringssystem	Roll
1	Rotfrukter	IP Frukt & Grönt + IP Klimat	Ägare
2	Växtodling	Klimat&Natur N+	Nästa generation
3	Mjölproduktion	Arla	Delägare
4	Potatis	IP Frukt & Grönt	Ägare
5	Grisproduktion	IP Gris grund	Egenföretagare
6	Mjölproduktion	Arla	Nästa generation

3.7 Tillvägagångssätt

Fem respondenter kontaktades varav tre tackade ja till att vara med på intervju och övriga gav förslag på andra att kontakta. Dessa tre tackade ja. Första och andra intervjun bestod av nära kontakter och gjorde det möjligt att testa intervjufrågorna. Efter dessa intervjuer uppdaterades frågorna i intervjuguiden något för att ta bort överlappningar och lägga till förtydligande. I Bilaga 1 finns version två av intervjuguiden. Respondentvalideringen som skickades till de första respondenterna innehöll några tolkningar kopplade till den nya intervjuguiden för att säkerställa att deras upplevelse tolkats rätt även om de nya frågorna inte ställts.

Intervjuerna spelades in och transkriberades med hjälp av Microsoft Word. Transkriberingen granskades och korrigerades sedan för hand. Intervjuerna sammanfattades sedan i kategorierna nuläge och önskat läge som underlag till analysen och respondentvalideringen. Sedan analyserades denna data.

3.8 Dataanalys

Dataanalysen sker i två steg. Först sammanställs alla svar från insats/effekt-matrisen och analyseras utifrån nuläge och önskat läge. Matrisen analyseras även utifrån vilket fält kryssen är placerade i. Sedan används en tematisk analys. Alla teman identifieras i intervjuerna. Teman som är samma eller liknar varandra slås sedan samman till större teman. Även här analyseras nuläge för sig och de teman som berör önskat läge för sig. De senare analyseras med hjälp av tvåfaktorsteorin.

3.9 Metodkritik

Genom att använda kvalitativ metod och ett litet urval inkluderas få respondenter i studien. Detta begränsar möjligheten att generalisera resultatet eftersom det inte

går att säkerställa att de personer som intervjuats representerar en större population (Bryman & Bell, 2017, p. 393).

Byrman och Bell (2017, p. 393) menar att det finns svårigheter att replikera en kvalitativ undersökning eftersom intervjusituationerna påverkas av personen som håller i den. Intervjuguiden används som ett förslag på frågeställningar men eftersom det finns möjlighet att gå ifrån denna blir det att den som intervjuar påverkar intervjun med sina följdfrågor.

3.10 Generativ AI

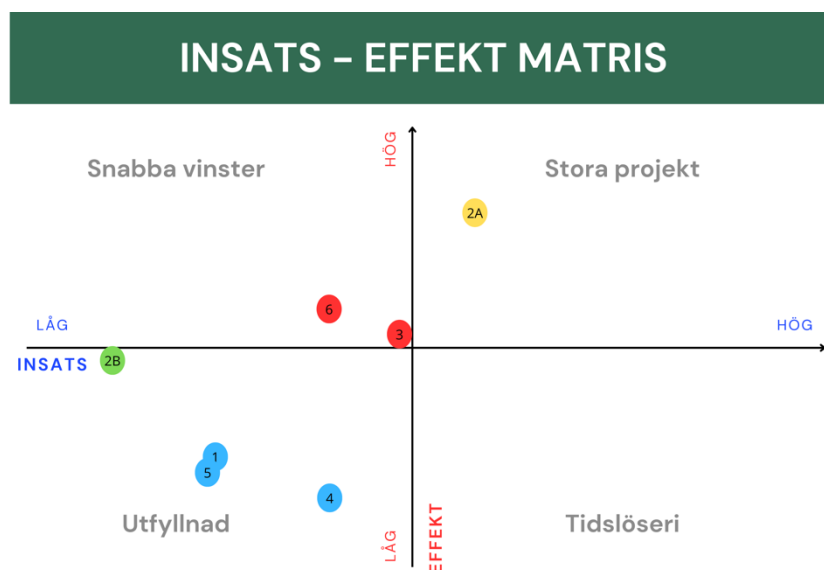
Googles generativa AI-verktyg har använts i arbetet för förklaring av olika metoder och begrepp, samt för språkförbättring och formuleringar.

4. Resultat och analys

Den insamlade empirin visar att respondenterna i nuläget upplever olika mycket effekt av hållbarhetsrapporteringen. Faktorerna som påverkar deras upplevelse är tid, kostnad, energi, förändring i arbetet, ersättning och användning av information. Respondenternas önskade läge är att få mer effekt men samtidigt är de villiga att öka sina insatser för att nå det. Faktorerna som krävs för att rapporteringen ska bli effektivare identifieras som minskat dubbelarbete, relevanta uppgifter, ökat förtroende, lönsamhet och bra information.

4.1 Nuläge

Nedan presenteras insats/effekt-matrisen där respondenterna fått placera ut den insats (x-axeln) och effekt (y-axeln) de upplever i nuläget. Varje cirkel har en siffra utifrån vilken respondent som placerat ut och en färg utifrån vilket rapporteringssystem det representerar. De röda cirklarna representerar Arlas system och de blåa representerar Sigill. Respondent 2 rapporterar till två olika system och därför finns både 2A och 2B. Gul cirkel representerar programmet Klimat&Natur och grön cirkel representerar N+.

Figur 3: Upplevt nuläge av insats och effekt.

Utifrån matrisen kan man se att upplevelsen av mängden insats som behövs för att hållbarhetsrapportera är spridd men att alla utom 2A ligger på den lägre halvan. Upplevelsen av den effekt som hållbarhetsrapporteringen haft på

hållbarhetsarbetet är däremot mer grupperat efter rapporteringssystem. Cirkarna för Sigill ligger lägst medan N+ ligger precis på den nedre halvan. Cirkarna för Arla ligger på den övre halvan och Klimat&Natur ligger på högst effekt.

Det verkar även finnas en gruppering i hur nöjda respondenterna är med hållbarhetsrapporteringen. Respondenterna (2A, 3, 6) som uppskattar effekten på den övre delen av matrisen är nöjda med systemen, medan respondenterna som ligger på den nedre delen är missnöjda. Här finns Sigill (1, 4, 5) som endast använder sig av certifieringen eftersom det är ett krav och N+ som enligt respondent 2(B) fått lägre effekt på grund av minskad ersättning. Respondent 2 funderar därför på att sluta med N+ trots att det bara kräver en låg insats.

Nöjdheten som respondenterna beskriver stämmer väl överens med den prioritet de bör ha utifrån den kategori i matrisen som de placerar hållbarhetsrapporteringen i. Det är inget rapporteringssystem som hamnar i kategorin "Tidslöseri" vilket kan tolkas positivt eftersom det är det område som helst ska undvikas. Att Sigill-gruppen hamnar i kategorin "Utfyllnad" kan bero på att de flesta uppgifter som måste göras finns där. Dock hamnar även N+ som är frivilligt i denna kategori vilket kan förklara varför respondent 2 utvärderar om uppgiften är värt att prioritera eller bör göras av med. I Kategorin "Snabba vinster" hamnar Arla-gruppen vilket stämmer överens med respondenternas upplevelse av att det är ett system som är värdefullt för respondenterna. Klimat&Natur hamnar i kategorin "Stora projekt" som tyder på att det är en större uppgift som kräver mer planering. Detta stämmer med respondentens uppfattning av att det krävs mycket insatser men upplevs värt det eftersom effekten är hög.

4.1.1 Faktorer som påverkar upplevelsen

När respondenterna utvärderar mängden insats och effekt i matrisen använder de sig av olika faktorer. Insatsen värderas efter den **tid**, **kostnader** och **energi** det krävs för att hållbarhetsrapportera. Effekterna av att hållbarhetsrapportera utvärderas efter hur stor **förändring** det inneburit i det praktiska arbetet och om det gett något mervärde i form av **ersättning** eller att kunna använda av den **information** de samlat in.

Tabell 2: Sammanfattning av de faktorer som påverkar upplevelsen

Faktor	Förklaring	Hygienfaktor	Motivationsfaktor
Tid	Tid som läggs på att rapportera, kontroller och åtgärder	Ja, att lägga mer tid än nödvändigt leder till frustration	Nej, att bara lägga nödvändig tid ger inte motivation
Kostnad	Kostnad för arbetstid, certifiering, rådgivning och insatsvaror	Ja, att betala utan att veta vad det går till eller utan effekt leder till frustration	Nej, bara betala minimum leder inte till motivation
Energi	Oro, ansträngning och risker	Ja, ansträngning, oro och att det finns risker leder till missnöje	Nej, att dessa inte finns leder inte till motivation
Förändringar i arbetet	Ändrade arbetsuppgifter eller att se förändringar	Ja, finns inga förändringar upplevs rapporteringen onödig	Ja, förändringar upplevs som en prestation och ger motivation
Ersättning	Att få ersättning för åtgärder	Nej, utebliven ersättning leder till uteblivna åtgärder och inte missnöje	Ja, ersättning för åtgärder leder till motivation för att göra mer
Användning av information	Kunna använda det som samlas in själv eller för att få reda på hur man presterat och vad som kan utvecklas	Ja, kan man inte använda data som samlas in upplevs det bara som pappersarbete	Ja, får man veta hur man presterat och hur man kan utvecklas motiverar det till mer utveckling

4.1.2 Tid, kostnad och energi

Alla respondenter värderar **tid** som insats. Alla nämner den tid de lägger på arbetsuppgiften att rapportera. Några respondenter (1, 3 & 6) värderar även den tid de lägger på kontrollerna som utförs. Respondent 2 och 6 nämner tiden det tar att genomföra åtgärder så som lärkrutor eller att underhålla biogas.

Nästan alla (1, 2, 3, 4, 5) värderar **kostnader** som insats. Kostnaden är antingen arbetskostnad, certifieringskostnad, rådgivningskostnad eller kostnad för insatsvaror. Endast respondent 5 anger kostnader som den största insatsen medan resterande anser att kostnaden är låg eller obetydlig.

Andra insatser som tas upp är oro som finns inför kontroller (Respondent 4), hur mycket ansträngning som krävs vid rapporteringen (Respondent 6) och risken att få in invasiva ogräs med blomfröer (Respondent 2). Detta tolkas som att det krävs **energi** från lantbrukaren för att genomföra rapporteringen och att det finns delar som upplevs lite jobbigt.

Insatserna beskrivs generellt inte som ett problem mer än att vissa uppgifter upplevs onödiga (vilket diskuteras vidare i önskat läge) och att vissa delar tar som upplevs jobbiga. Respondent 2, 4 och 5 som upplever låg effekt uttrycker att de kan tänka sig att göra mer eller ha höga insatser om de möts av hög effekt.

[Jag] tror inte att höga insatser är ett problem så länge som man har en hög vinning eller värdeuthåll också. (Respondent 2).

Eftersom respondenterna anser att insatserna inte behöver minska eller kanske även kan ökas så länge det möts av effekter anses insatserna vara en hygienfaktor. Att lägga mycket tid eller pengar som inte möts av effekt leder till missnöje precis som oro och risker leder till missnöje. Om dessa försvinner ökar inte motivationen och därför är de endast en hygienfaktor.

4.1.3 Förändring i och av arbetet

Alla respondenter värderar om rapporteringen lett till **förändring i det praktiska arbetet**. Respondent 1, 4 och 5 menar att de inte ändrat på sitt arbete efter att de blev certifierade enligt Sigill. Respondent 3 och 6 upplever att de arbetar mer med sitt hållbarhetsarbete nu oavsett om de arbetat mycket eller lite med det tidigare. Respondent 2 menar att N+ inte ändrat så mycket på arbetet eftersom kraven redan uppnåddes medan Klimat&Natur lett till mer omställning genom att göra fler åtgärder än tidigare.

Respondent 2 beskriver att man även värderar effekter utifrån om man **sett någon förändring**. Till exempel att blommande grödor förändrat landskapet medan minskade koldioxidutsläpp är svåra att se. Det beskrivs motiverande att se åtgärderna ha effekt. Respondent 6 menar däremot att man har svårt att se den stora effekten eftersom man själv är en så liten del.

[Jag tror] att Klimat&Natur:en är den som gjort störst skillnad för då har vi gått från att ha fält som är helt monotona till att vi har en lång kant runt med [blommande] grödor [och] det har ju förändrat landskapet mycket mer. (Respondent 2)

Att rapporteringen leder till förändringar i det praktiska arbetet eller på fälten beskrivs som något positivt av respondenterna och tolkas som både hygien- och motivationsfaktor. De som inte ändrat sitt arbete beskriver en frustration eftersom de inte förstår varför de ska rapportera. Om rapporteringen bara leder till administration men inte någon förändring i hållbarhetsarbetet upplevs det meningslöst. Då blir det endast en extra insats utan någon effekt. Att utebliven förändring ger missnöjdhet blir en hygienfaktor. Att lantbrukarna vill göra mer hållbara åtgärder och ser en förändring upplevs det som en prestation som ger motivation. Finns det en förändring blir faktorn en motivationsfaktor.

4.1.4 Ersättning

Effekten värderas även utifrån att få **ersättning** för rapporteringen och de åtgärder som görs. Respondent 1, 4, 5 värderar effekten lågt eftersom de inte får någon ersättning för att vara certifierad utan endast får lov att sälja sin produkt. Respondent 2, 3, 6 värderar den ersättning de får som en positiv effekt för företaget och motivationen att fortsätta. Som nämnts tidigare funderar respondent 2 på att sluta rapportera N+ för att ersättningen minskat medan insatserna ökat. Respondent 3 och 6 menar att det görs mer hållbarhetsarbete nu än tidigare eftersom systemet med poäng som ger ersättning lockar.

Arlas hållbarhetsprogram med de här poängsystemet är ju ganska triggande för en tävlingshjärna att försöka samla poäng. (Respondent 3).

Att ersättning värderas som en effekt tolkas som en motivationsfaktor. Ersättningen blir en morot som motiverar lantbrukarna att göra fler hållbara åtgärder. Framförallt när det ger mer ersättning desto fler åtgärder som görs. Om ersättning saknas blir det inget ökat hållbarhetsarbete, men det verkar inte leda till missnöje. Respondenterna som inte har ersättning beskriver snarare att det saknas motivation att göra mer än nödvändigt. Att respondent 2 vill sluta rapportera beror på att ansträngningen att rapportera inte upplevs värt det när åtgärderna görs ändå.

4.1.5 Användning av information

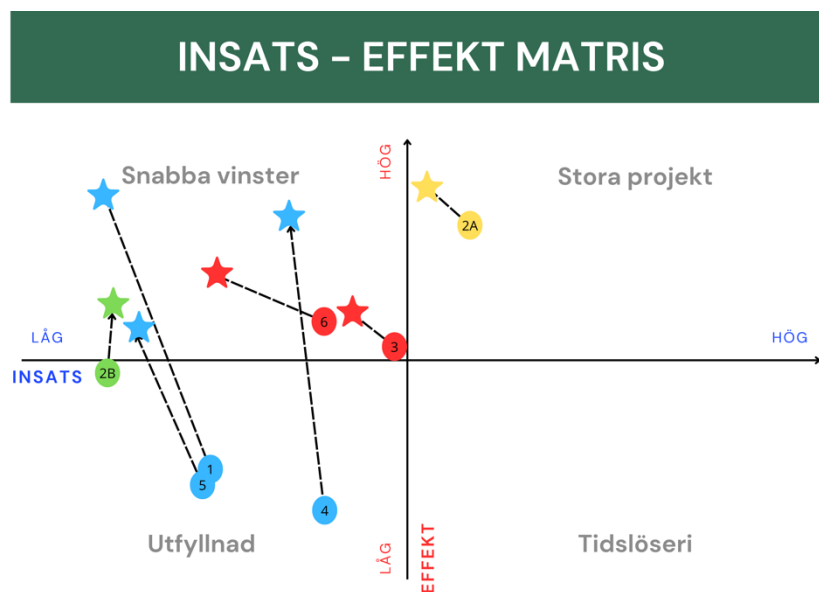
Några respondenter värderar även effekt utifrån den deras **användning av den information** de samlar in för att rapportera. Respondent 1 menar att den information som upplevs värdefull är sådan som hade samlats in och använts även utan certifieringen. Till exempel flugfällor och markkartering. Respondent 4 menar däremot att det inte finns någon nytta av rapporteringen utan att det bara upplevs som pappersarbete. Respondent 2 och 3 uttrycker att de får ut information kring hur de presterar baserat på vad de rapporterat in och uppskattar att de kan jämföras mot andra gårdar.

Jag tycker det är väldigt kul att jämföra sig med andra bönder och se hur man ligger till och ja, vad man kan göra bättre och sådär. (Respondent 3)

Användning av informationen som samlas in blir både en hygien- och motivationsfaktor. Lantbrukarna ser positivt på att de har användning för information de måste samla in till rapporteringen. Finns det ingen nytta upplevs det bara som administration. På grund av detta tolkas möjligheten att använda den information som samlas in som en hygienfaktor. Att lantbrukarna få reda på hur de presterar och vad de kan förbättra gör dem motiverande till att utvecklas mer. Utifrån detta tolkas möjligheten att få information om hur man presterar och vad man kan utveckla som en motivationsfaktor.

4.2 Önskat läge

Nedan presenteras insats/effekt-matrisen där respondenterna fått placera ut sitt önskade läge. Cirklarna representerar nuläget och stjärnorna representerar det önskade läget. Dessa har en pil emellan för att kunna utläsa vilken cirkel och stjärna som hör ihop och vilken förflyttning som respondenterna vill se. I övrigt är siffror och färger samma som för nuläget. Arla (Röd), Sigill (Blå), Klimat&Natur (Gul) och N+ (Grön).

Figur 4: Insats/effekt-matris med nuläge (cirklar) och önskat läge (stjärnor).

Matrisen visar att respondenterna gör olika långa förflyttningar från sitt nuläge till sitt önskade läge. Alla utom 2B flyttar sig till mindre insatser och alla flyttar till mer effekt. De respondenter (2, 3, 6) som uttryckt att de är nöjda med sitt nuläge gör kortare förflyttningar på mängden effekt medan respondenterna (1, 4, 5) med nuläge i lägst effekt gör långa förflyttningar.

Nästan alla respondenter (1, 2B, 3, 4, 5, 6) placerar sitt önskade läge i kategorin "Snabba vinster". Endast 2A som legat i "Stora project" i nuläge är kvar i denna kategori. Enligt insats/effekt-matrisen som prioriteringsverktyg är det dessa två kategorier som innehåller uppgifter som bör prioriteras. Att lantbrukarna placerar sina önskade lägen här kan tyda på att de inte vill bli av med uppgifterna utan att de vill uppleva att de har en större effekt för företaget och arbetet.

4.2.1 Faktorer som krävs

Nedan sammanfattas de olika faktorer som lantbrukarna upplever behövs för att hållbarhetsrapporteringen ska leda till effektivare hållbarhetsarbete. **Information** om hur lantbrukarna kan utvecklas och att det är **lönsamt** att göra mer hållbarhetsarbete är hygienfaktorer och behövs för att lantbrukarna ska kunna arbeta mer med hållbarheten. **Irrelevanta uppgifter** och **dubbelarbete** är hygienfaktorer som upplevs frustrerande men avgör inte om rapporteringen sker. Dock bör de minskas för att bli mer effektivt. Grundläggande **förtroende** är en hygienfaktor som behöver finnas för att minska irritation. **Information** om hur lantbrukaren presterar jämfört med andra, **ersättning** för åtgärder och **förtroende** från aktörer motiverar lantbrukarna att anstränga sig mer för hållbarhetsarbetet.

Tabell 3: Sammanfattning av de faktorer som lantbrukarna upplever behövs för effektivt hållbarhetsarbete

Faktor	Förklaring	Hygienfaktor	Motivationsfaktor
Irrelevanta uppgifter	Uppgifter som upplevs ta onödig tid	Ja, skapar frustration om de finns	Nej, att de försvinner leder inte till motivation
Dubbelarbete	Att rapportera till och kontrolleras av flera aktörer	Ja, skapar frustration om de finns	Nej, att det försvinner skapar inte motivation
Förtroende	Förtroende för att lantbrukarna kan sin gård, gör sitt bästa och blir lyssnade på	Ja, bristande förtroende skapar irritation	Ja, förtroende stärker relationen med aktörerna och motivationen att arbeta ihop
Ekonomiskt incitament	Hållbarhetsarbetet behöver vara lönsamt och ge ersättning för de åtgärder som görs	Ja, om det finns krav på hållbarhetsarbete utan att mötas av lönsamhet skapas missnöje	Ja, prestationsbaserad ersättning motiverar till att göra mer åtgärder
Information	Information om hur lantbrukarna presterar eller vad de kan utveckla	Ja, krävs utveckling utan information om hur det ska ske skapas frustration	Ja, genom att utvärdera prestation motiveras de att bli bättre

4.2.2 Minska irrelevanta uppgifter och dubbelarbete

Nästan alla sätter minskade insatser på matrisen i sitt önskade läge. Det som framför allt nämns som anledning är att man vill ta bort delar av arbetsuppgifterna som upplevs ta onödigt mycket arbetstid. Några respondenter (1, 3 & 4) menar att det finns **irrelevanta frågor** eller information som ska skickas in och vill se enklare rapportering.

[Att] skicka in underlag för att du har en gödseltunna en gång i kvartalet är ju ganska konstigt eller vad man ska säga så. Så det är mer såna där grejer som man känner att de kunde underlätta (Respondent 3).

Även **dubbelarbete** benämns som något som upplevs ta onödig arbetstid. Respondent 3, 5 och 6 menar att de behöver rapportera in liknande saker på flera ställen och respondent 5 och 6 nämner även att de har flera kontroller som kontrollerar samma saker.

Jag hade önskat att det var mer enhetligt [...] Det är nog det jag saknar att man i alla fall hade kunnat ta bort hälften av de olika certifieringarna i kontrollerna, besiktningarna och istället få till en kontaktperson och en kontroll (Respondent 5).

Irrelevanta uppgifter och dubbelarbete tolkas öka irritationen hos lantbrukarna och klassas därför som en hygienfaktor. Blir uppgifterna relevanta eller dubbelarbetet försvinner neutraliseras även irritationen. Dock är detta inte ett så stort problem att lantbrukarna överväger att sluta hållbarhetsredovisa. Både respondenterna som har ökat sitt hållbarhetsarbete och de som arbetar oförändrat påpekar detta som något med förbättringspotential.

4.2.3 Förtroende

Flera respondenter (3, 4, 6) upplever att det saknas **förtroende** för lantbrukarna. De onödiga uppgifterna upplevs av respondent 4 som ”idiotförklaring” vilket tolkas som att det upplevs ett bristande förtroende från kravställaren. Respondenterna från Arla (3 och 6) vill se ett ökat förtroende för att lantbrukarna kan sina egna gårdar, gör sitt bästa och att Arla inte ska behöva kontrollera minsta sak. Respondent 4 efterfrågar mer förtroende och samarbete mellan inköpare och producent.

[Lantbrukaren och inköparen] skulle ju kommit överens [...] om vi gör så här så [borde detta] bli det bästa vi kan göra tillsammans för [nu] får [man] skickat till sig att så här ska det vara. Där är ingen dialog där emellan (Respondent 4)

Förtroende för lantbrukarna kan tolkas som både en hygien- och motivationsfaktor. Bristande förtroende blir en hygienfaktor eftersom det skapar irritation men det avgör däremot inte om man hållbarhetsarbetar eller inte. Ett bra

förtroende där lantbrukarna känner yrkesstolthet och delaktighet blir en motivationsfaktor eftersom det stärker relationen med aktörerna och motiverar lantbrukarna att arbeta för eller tillsammans med dem.

4.2.4 Ekonomiska incitament

De **ekonomiska incitamenten** beskrivs både som **lönsamhet** och **ersättning**. Alla respondenter uttrycker att lönsamheten är viktig vid hållbarhetsarbete. Flera respondenter (2, 3, 4, 5) menar att man gjort hållbarhetsarbete tidigare om det varit lönsamt.

Har man varit [lite] pengamedveten så har man nog hållit på med det här lite grann som bonde ett bra tag tror jag (Respondent 3).

Respondent 1, 4 och 5 menar att man kan göra mer hållbarhetsarbete men efterfrågar ersättning för att det ska bli värt det. Respondent 2, 3 och 6 arbetar frivilligt med hållbarhetsrapportering eftersom de upplever att det finns prestationsbaserad ersättning som lockar dem att göra mer men uttrycker samtidigt en oro för att den ska försvinna och att arbetet bara ska vara ett krav utan ersättning.

[Vi] ser ju gärna att vi gör arbetet själva innan det [blir] till tvingande regler eller lagar. För om vi väljer att göra det själva så kan vi också ta betalt i form av mervärden (Respondent 2).

Respondent 1, 4 och 5 som inte får något merbetalt i nuläget uttrycker en frustration kring att de inte tror att det går att ta mer betalt för produkterna. De tror inte att det kommer vara lönsamt att arbeta mer med hållbarhetsarbetet eftersom det inte går att få mer betalt. Respondent 1 och 4 menar att kommuner bara tar hänsyn till pris och inte till om produkterna är bättre för hållbarheten. Respondent 1, 4 och 5 tror även att det är svårt att höja priserna ännu mer på svenska varor eftersom de konkurrerar med importerade varor.

Vi har ju redan ett mervärde idag för [det svenska köttet]. Att sedan försöka [...] lägga på ytterligare kostnader på det. Då tror jag vi har [svårt att] hålla oss från importen istället. (Respondent 5)

Samtidigt tycker respondent 6 att konsumenterna blivit mer intresserade av var maten kommer ifrån på grund av krigen i Europa och uttrycker att ”det är en bit på vägen”.

De ekonomiska incitamenten tolkas både som en hygien- och motivationsfaktor. Om det blir ett krav att arbeta med hållbarheten och därav öka sina insatser utan att få någon ersättning för det skapar missnöje. Ökat hållbarhetsarbete behöver mötas av bättre betalt för produkterna. Därför tolkas ekonomin som en

hygienfaktor. Att få prestationsbaserad ersättning baserad på de åtgärder som görs upplevs motivera till mer hållbarhetsarbete. I den situationen blir de ekonomiska incitamenten även en motivationsfaktor.

4.2.5 Information

Respondent 2 och 3 beskriver information och ranking mot andra gårdar som motiverande för att själv utvecklas mer. Ingen respondent uttrycker att information är ett krav för att öka sitt hållbarhetsarbete, däremot tolkas de respondenter (2, 3, 6) som ökat sitt hållbarhetsarbete ha mer information om vad de kan utveckla. Respondent 2, 3 och 6 menar att man kan välja vilka åtgärder man kan göra från programmen.

Det är ju inte som att du håller på [med] allt nytt som [de] kommer med, men det är klart att du får [en] tankeställare (Respondent 3).

Respondent 4 gör det som verkar vara bra men önskar mer rådgivning eller information om vad som kan göras bättre. Respondent 5 får information om utvecklingsmöjligheter från annat håll. Respondent 1 uttrycker en osäkerhet kring om det finns saker som bör utvecklas.

Att hållbarhetsrapporteringen ger information tolkas både som en hygien- och motivationsfaktor. Lantbrukarna behöver veta vad de ska utveckla för att kunna öka sitt hållbarhetsarbete. Denna information tolkas som en hygienfaktor eftersom lantbrukarna har svårt att öka sitt hållbarhetsarbete om de inte vet vad de ska göra bättre. Att få utvärdering om hur lantbrukarna har presterat jämfört med andra och se vad de kan göra bättre är inte något som avgör om de hållbarhetsarbetar. Däremot är det något som motiverar dem att göra bättre och därför tolkas det som en motivationsfaktor.

5. Diskussion

5.1 Lantbrukares upplevelse av rapportering

Första forskningsfrågan handlar om lantbrukarnas upplevelse av hållbarhetsrapporteringen och dess effekter för hållbarhetsarbetet. Resultatet visar att upplevelsen av hållbarhetsrapportering och effekterna skiljer sig mellan lantbrukarna. Mängden insats varierar och består av den **tid, kostnader och energi** som lantbrukarna lägger på att rapportera.

Upplevelsen av effekten visar tendenser till två grupper beroende på om de upplever **förändringar i arbetet, ersättning och nytta av informationen**. Lantbrukarna som upplever låg effekt är certifierade och rapporterar för att det är krav men har inte förändrat sitt arbete, får ingen ersättning och de flesta upplever ingen nytta av informationen de samlar in. Lantbrukarna som upplever hög effekt rapporterar frivilligt, har förändrat sitt arbete, vissa ser förändring i landskapet, de får ersättning för sina åtgärder och upplever nytta av informationen de samlat in. De som upplever effekt har både hygien- och motivationsfaktorer medan de som saknar effekt inte har dem.

Värt att ta i åtanke är att de lantbrukare som är certifierade behöver nå upp till kraven för att bli det. Sigill menar själv att man blir certifierad som ett ”kvitto” på att man nått vissa kriterier (Renmark, 2026). Det är därför rimligt att lantbrukarna inte upplever att de ändrat sitt arbete efter att de blivit certifierade. Dock menar lantbrukarna att de inte behövde ändra sitt arbete för att bli certifierade vilket kan tyda på att de inte skiljer sig från gårdar som inte är certifierade. Dock blir det svårt att jämföra upplevelsen för lantbrukarna som är certifierade med de som har andra rapporteringssystem eftersom systemen är utvecklade på olika sätt.

Lantbrukarnas inställning till hållbarhetsrapportering och hållbarhetsarbetet verkar överlag positiv. De redogör för hur de arbetar med hållbarheten och när de får önska hur de vill att det ska se ut i framtiden är det ökade effekter som är det främsta målet. De kan även tänka sig att öka sina insatser om det ger mer effekt. Att lantbrukarna anstränger sig för att bidra till hållbar utveckling men sällan får någon uppskattning är något som också syns i en undersökning från Landshypotek bank som Jordbruksaktuellt rapporterar om (Rapp, 2025).

5.2 Vad krävs för att rapporteringen ska leda till ett effektivt hållbarhetsarbete?

Andra forskningsfrågan undersöker vilka kritiska faktorer som lantbrukarna anser krävs för att rapporteringen ska leda till mer effektivt hållbarhetsarbete. De faktorer som avgör om lantbrukarna kan bedriva hållbarhetsarbete är att det finns **information** om vad som ska göras och att mer arbete även ger mer betalt för att kunna driva verksamheten **lönsamt**. Faktorer som inte avgör om lantbrukarna rapporterar men som behövs för att minska missnöjet är ett grundläggande **förtroende** och minskning av **dubbelarbete** och **onödiga uppgifter**. Dessa fem faktorer är hygienfaktorer och utan dessa skapas ett missnöje för rapporteringen och hållbarhetsarbete. Motivationsfaktorerna som ökar lantbrukarnas engagemang till hållbarhetsarbete är prestationsbaserad **ersättning**, **information** om hur de presterar och ökat **förtroende** från aktörer i värdekedjan.

Att ekonomiska incitament är avgörande för att lantbrukarna ska kunna genomföra några hållbarhetsåtgärder är inte nytt. I en rapport från Jordbruksverket 2021 definieras också lönsamhet och incitament som behov för att kunna utveckla hållbarheten (Blom, 2021). Enligt LRF uppgår kostnaderna som krävs för att ställa om de gröna näringarna till 20 miljarder årligen (LRF, 2025). Med andra ord är det inte gratis för lantbrukarna att utveckla sitt hållbarhetsarbete och därför inte märkligt att de ser lönsamhet och att de ska få ersättning för det ökade arbetet som ett grundläggande krav.

Tillgången till information om vad lantbrukarna kan utveckla tolkas som en kritisk faktor. Lup et.al. (2025) kommer i sin studie också fram till att kunskap är en kritisk faktor för att lantbrukare ska kunna ställa om till mer hållbarhet. Både Arlas program och Klimat&Natur innehåller förslag på åtgärder som lantbrukaren kan välja mellan. Sigill menar att de har stödmaterial för alla sina certifieringar (Renmark, 2026). Samtidigt upplevde lantbrukarna som rapporterar till sigill inte att de får någon information om hur de kan utvecklas när de väl nått upp till de krav som krävs för certifiering. I en studie från SLU där effekten av certifieringen IP arbetsvillkor undersöks framkommer det att odlare är frustrerade över att kontrollanterna inte får ge några råd (Awall Svennefelt & Göransson, 2026). Denna frustration framkommer även i denna studie vilket visar att lantbrukare vill utvecklas men inte får information om vad de ska göra.

Önskemål om minskning av dubbelarbete är inte heller något nytt inom branschen. Ett tydligt exempel på detta är Agronods nya verktyg som ska minska dubbelarbete för lantbrukare genom att synka datainsamlingen till flera aktörer samtidigt (Niléhn, 2026). Att minska dubbel rapportering är en del av frustrationen och att minska dubbla kontroller en annan. I en rapport från SLU

visas att det är en stor del av kontrollerna som överlappar varandra och belyser också att detta är något som behöver göras något åt (Strömlad, et al., 2023).

Minskning av att behöva rapportera onödiga uppgifter är ett önskemål. Både Chakarat et.al. (2023) och de Olde et.al (2018) menar att ett kriterie för att ett hållbarhetsverktyg ska vara effektivt är att det tagits fram tillsammans med lantbrukare. Kanske har de rapporteringssystem som representeras i studien inkluderat lantbrukare men utifrån den frustration som lantbrukarna beskriver kring att det finns onödiga uppgifter att rapportera så har inte systemen blivit helt anpassade efter lantbrukarnas vardag.

Lantbrukarna ser det som något motiverande att kunna jämföra sin prestation med andra och få förtroende för sin yrkesexpertis. En kritisk faktor som Chakarat et.al. (2023) identifierar för hållbarhetsplattformar är att de ska skapa samarbete och nätverk. Lantbrukarna som kan jämföra sig med andra verkar få den informationen genom rapporteringssystemen. Även om förtroendet kanske inte enbart sker via rapporteringen, framför allt inte de som certifieras av tredje part, kan det påverka upplevelsen. En rapport belyser att CSRD leder till ett ökat behov av bra relationer längs värdekedjan (Tillväxtverket, 2025).

5.3 Är CSRD en möjlighet?

Det finns en möjlighet att CSRD-regelverket pushar företagen att stötta lantbrukarna. Enligt en rapport från Tillväxtverket (2025) innebär CSRD både utmaningar och möjligheter för små företag. Den ökade administrationen anges som en utmaning medan bra hållbarhetsarbete anges som en konkurrensfördel och affärsmöjlighet.

Det nya CSRD-regelverket innebär som tidigare nämnts ökad transparens för företags hållbarhetsarbete och att de ska ta ansvar för hela värdekedjan. Att hela värdekedjan behöver ta ansvar och samarbeta för att det ska ske en förändring belyser även en rapport från Jordbruksverket (Blom, 2021). Dessutom poängterar rapporten att producenten ofta har en svag ställning och behöver hjälp för att kunna nå omställning. Detta stärker denna studies resultat om att lantbrukarna önskar ett rapporteringssystem som möjliggör en hållbar omställning.

I en rapport om hur livsmedelsaktörer ska implementera CSRD ges exempel på ett företag som ändrar sin strategi från att fokusera på plastförpackningar till att fokusera på primärproduktionen (Nilsson & Lindén, 2025). Ett exempel på en aktör som hållbarhetsredovisar enligt CSRD är ICA-gruppen. För att minska utsläppen från scope 3 är deras strategi att ställa krav på leverantörer men även att samarbeta längs värdekedjan (ICA-gruppen, 2026). Exempel på detta är att de under 2025 inledde ett nytt samarbete med KLS med finansiering och rådgivning

för hundra producenter (ICA-gruppen, 2026). Detta kan visa skiftet som kan ske där större fokus riktas om från den egna verksamheten till producenterna.

Sammanfattningsvis kan de nya CSRD-reglerna leda till att aktörer i livsmedelsbranschen byter fokus på vilka åtgärder de behöver göra för att leda till bättre hållbarhet. Detta sker på olika sätt men om företagen är transparenta och tar sitt ansvar, vilket är syftet med regelverket, kan det leda till att de har egna incitament att stötta lantbrukarnas hållbarhetsomställning genom att erbjuda de hygien- och motivationsfaktorer som behövs. Vissa aktörer kommer troligen bara att ställa krav på lantbrukarna men utifrån upplevelserna i denna studie lär det sättet inte nå alla hygienfaktorer och kommer att skapa missnöje hos lantbrukarna och ingen motivation för hållbarhetsarbetet på gårdarna.

5.4 Begränsningar & vidare studier

Begränsningar med studien är bland annat att det varit en liten studie med få respondenter. Detta beror på begränsad tid för studien. Även om det finns mönster mellan grupperna och de olika systemen är det för få för att säga säkert. En annan begränsning med att jämföra resultat från olika rapporteringssystem i studien är att de inte fungerar på samma sätt. Det finns därför en risk att resultaten blir missvisande. Det hade varit bättre att bara program som aktörer själva tagit fram (till exempel Arla och Lantmännen) med varandra eller bara certifieringar. Som förslag på fortsatta studier kan vara att undersöka upplevelserna kvantitativt för att på så sätt få fler respondenter eller endast inkludera ett rapporteringssystem.

Studien avgränsas till att endast undersöka hållbarhetsrapporteringens effekter genom lantbrukarnas upplevelse. Förslag på vidare studier kan vara att undersöka hur den verkliga effekten är av hållbarhetsrapporteringen ser ut i olika mätvärden.

6. Slutsats

Syftet med denna studie har varit att undersöka svenska lantbrukares upplevelser av hållbarhetsrapportering med tanke på det kommande CSRD-regelverket och dess indirekta påverkan på producenterna. Studien har synliggjort lantbrukares nuvarande upplevelse av hållbarhetsrapporteringens effekter på hållbarhetsarbetet på gården och belyst vad som krävs för att det ska leda till mer effektivt hållbarhetsarbete.

I denna studie framkommer det att lantbrukarna har olika upplevelse på hur mycket insatser de lägger på hållbarhetsrapporteringen och hur mycket effekter det har på deras hållbarhetsarbete. Några rapporterar eftersom det är ett krav och ser låg effekt på hållbarhetsarbetet medan några rapporterar frivilligt för att de får ersättning för de åtgärder de gör och ser en större effekt. Dock är studien för liten för att kunna dra slutsatser utifrån varje rapporteringssystemen.

Lantbrukarna är eniga om att de vill se mer effekt av hållbarhetsrapporteringen och att de kan tänka sig att göra mer insatser för att nå dit. Det krävs att det finns ekonomiska incitament för att genomföra förändringar. Lantbrukarna behöver information om hur de kan utvecklas och ser gärna information om hur de presterat jämfört med andra. Dessutom önskas minskning av dubbelarbete och onödiga uppgifter vid rapportering och kontroller. Sist men inte minst vill lantbrukarna uppleva ett ökat förtroende från andra aktörer.

Ökade krav på att hållbarhetsrapportering ska vara mer transparent och öka ansvaret för hela värdekedjan kan göra det möjligt att lantbrukarnas kriterier möts. Om aktörerna i livsmedelsbranschen är transparenta med sitt hållbarhetsarbete och tar ansvar finns det en möjlighet att de stöttar producenterna i den gröna omställningen. Det finns även en risk att hållbarhetsrapporteringen bara blir ett krav från aktörerna och utifrån denna studies resultat är det inte säkert att det kommer leda till ökat hållbarhetsarbete i praktiken.

Referenser

- Arla, 2025. *Kavli först med Arlas gårdsdata i klimatrapportering*. [Online]
Available at: <https://www.arla.se/om-arla/nyheter-press/2025/pressrelease/kavli-forst-med-arlas-gardsdata-i-klimatrapportering-4044377/>
[Använd 26 Maj 2026].
- Arla, 2026. *Annual report 2025*
- Arla, u.d. *Hållbarhetsersättning – mer betalt för hållbart arbete*. [Online]
Available at: <https://www.arla.se/hallbarhet/gardarna/ersattning/>
[Använd 28 April 2026].
- Awall Svennefelt, C. & Göransson, E., 2026. *Stärkta arbetsvillkor för säsongsarbetskraft i trädgårdsnäringen: uppföljning av IP Arbetsvillkor*, u.o.: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Axfood, 2026. *Axfoods års- och hållbarhetsrapport 2025*
- BiteSizeLearning, u.d. *Impact vs. effort: a simple matrix for prioritising tasks*. [Online]
Available at: <https://www.bitesizelearning.co.uk/resources/impact-vs-effort-matrix-explanation-template>
[Använd 28 April 2026].
- Blom, S., 2021. *Hållbara livsmedelssystem – Definition, pågående initiativ och förslag på åtgärder*, u.o.: Jordbruksverket.
- Bryman, A. & Bell, E., 2017. *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. 3 red. Stockholm: Liber.
- Chkarat, H., Abid, T. & Sauvee, L., 2023. Conditions for a convergence between digital platforms and sustainability in agriculture. *Sustainability*, 15(19).
- Conca, L., Manta, F., Morrone, D. & Toma, P., 2021. The impact of direct environmental, social, and governance reporting: empirical evidence in European-listed companies in the agri-food sector. *Business Strategy and the Environment*, 30(2), pp. 1080-1093.
- de Olde, E. M., Sautier, M. & Whitehead, J., 2018. Comprehensiveness or implementation: Challenges in translating farm-level sustainability assessments into action for sustainable development. *Ecological Indicators*, Volym 85, pp. 1107-1112.
- FAR, 2026. *Vad innebär Omnibus?*. [Online]
Available at: <https://www.far.se/kunskap/hallbarhet/vad-ar-omnibus/?srsltid=AfmBOoqiudTeyQpTrApRTzmukGHqgXiKSEJ5wVH5eGG9ZV-HbbB0fk2w>
[Använd 23 April 2026].
- Fejes, A. & Thornberg, R., 2019. *Handbok i kvalitativ analys*. 3 red. Stockholm: Liber.
- Forslund, M., 2024. *Organisering och ledning*. Stockholm: Liber.
- Frostenson, M., 2024. *Hållbarhetsredovisning: Grunder, praktik och funktion*. 4 red. Stockholm: Liber.
- Hagainitiativet, 2022. *Minskade utsläpp i värdekedjan: Så här gör 21 företag*, u.o.: Hagainitiativet.
- ICA-gruppen, 2026. *Årsredovisning 2025*
- Klingberg, G. & Hallberg, U. red., 2021. *Kvalitativa metoder helt enkelt!*. Lund: Studentlitteratur.
- Kristen, V., 2021. *Prioriteringsmatris, PICK-graf*. [Online]
Available at: <https://projektledning.se/prioriteringsmatris-pick-graf/>
[Använd 20 05 2026].
- Lantmännen, 2026. *Lantmännens Årsredovisning med Hållbarhetsredovisning*

- Lantmännen, u.d. *Så räknar vi*. [Online]
Available at: <https://www.lantmannen.se/klimat-och-natur/safunkarprogrammet/saraknarvi/>
[Använd 28 April 2026].
- Leite De Almeida, A. C. o.a., 2025. Environmental, social and governance (ESG) in agriculture: trends and gaps on research. *Australasian Journal of Environmental Management*, 32(3), pp. 257-286.
- LRF, 2024. *Gröna näringar: Hållbara lösningar för framtiden*, u.o.: LRF.
- LRF, 2025. *Tillsammans klarar vi Sveriges viktigaste gröna omställning*. [Online]
Available at: <https://www.lrf.se/las-mer/tillsammans-klarar-vi-sveriges-viktigaste-grona-omstallning/>
[Använd 26 Maj 2026].
- Lup, F. G. o.a., 2025. Implementing the Adkar Change Management Model to Enhance Sustainability Transitions in Romanian Swine Farms. *Agriculture (Basel)*, 15(24), p. 2588.
- Niléhn, A., 2026. *Ny branschlösning ska minska lantbrukets växande administration*. [Online]
Available at: <https://lantbruksnytt.se/ny-branschlosning-ska-minska-lantbrukets-vaxande-administration/>
[Använd 20 April 2026].
- Nilsson, E. & Lindén, T., 2025. *Hållbarhetsrapportering enligt EU:s nya direktiv, CSRD - Tolkning och tillämpning för livsmedelsaktörer*, u.o.: Livsmedelsföretagen & IVL Svenska miljöinstitutet.
- Rapp, M., 2025. *Sveriges lantbrukare anser att deras bidrag till hållbar utveckling ignoreras*. [Online]
Available at: <https://www.ja.se/artikel/2237161/sveriges-lantbrukare-anser-att-deras-bidrag-till-hllbar-utveckling-ignoreras.html>
[Använd 28 April 2026].
- Renmark, A., 2026. *Ny standard säkrar miljö- och klimatarbetet: "Ett kvitto"*. [Online]
Available at: <https://www.livsmedelifokus.se/ny-standard-sakrar-miljo-och-klimatarbetet-ett-kvitto/>
[Använd 26 Maj 2026].
- RISE, u.d. *Gröna krav från EU – det här behöver du veta*. [Online]
Available at: <https://www.ri.se/sv/systeminnovation/cirkular-omstallning/berattelse/grona-krav-fran-eu-det-har-behoover-du-veta>
[Använd 26 Maj 2026].
- RISMA Systems, u.d. *Den europeiska gröna given: En klimatneutral kontinent innan år 2050*. [Online]
Available at: <https://www.rismasystems.com/sv/resurser/artiklar/vad-ar-eu-green-deal>
[Använd 20 Maj 2026].
- Shinde, S., 2025. Motivators and Hygiene Factors in Employee Retention: Insights from Herzberg Theory. *RESEARCH HUB International Multidisciplinary Research Journal*, 12(5), pp. 106-114.
- Sigill, 2026. *Sigill lanserar nya standarder för trovärdig kontroll av klimatåtgärder*. [Online]
Available at: <https://www.sigill.se/aktuellt/sigill-lanserar-nya-standarder-for-trovardig-kontroll-av-klimatagarder>
[Använd 26 Maj 2026].
- Strömblad, H. L. o.a., 2023. *Myndigheters och branschers kontroller av lantbruk – på väg mot samordning?*, Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Tillväxtverket, 2025. *Nya regler om hållbarhetsredovisning Hur påverkas små och medelstora företag?*, u.o.: u.n.

- Traxler, A. A., Schrack, D. & Greiling, D., 2020. Sustainability reporting and management control: A systematic exploratory literature review. *Journal of Cleaner Production*, Volym 276.
- Witt, N., Thorsøe, M. H. & Graversgaard, M., 2025. ESG reporting meets farmer – implications of the European corporate sustainability reporting directive for the agrifood sector. *British Food Journal*, 31 Mars, 127(13), pp. 264-283.
- Årsredovisningslagen (1995:1554) Justitiedepartementet. Available at:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arsredovisningslag-19951554_sfs-1995-1554/

Bilaga 1: Intervjuguide

Bakgrund (5min)

- Kan du berätta om dig och företaget?
- Vilket system för hållbarhetsrapportering använder du?

Generellt om hållbarhetsarbete och hållbarhetsrapportering (5min)

- Berätta vad du tänker kring hållbarhetsarbete på din gård och den hållbarhetsrapportering du utför

Motivation (5min)

- Varför hållbarhetsrapporterar du? (Krav, ersättning, intresse)
- Började du med hållbarhetsrapportering eller hållbarhetsarbete först?

Insats (5min)

- På Insats/effekt-matrisen, var placerar du din upplevelse av hur mycket insats du lägger på rapportering?
- Vad gör att du upplever (hög-låg) insats? (Vad nämns först?)
- Hur önskar du att mängden insats var? (Sätt en ny punkt på matrisen)
- Vad saknas för att det ska bli så?

Effekt (5min)

- På insats/effekt-matrisen, var placerar du hur stor effekt rapporteringen har på ditt hållbarhetsarbete?
 - o Frågor för att värdera effekten:
 - o Finns det någon skillnad på ditt hållbarhetsarbete innan och efter du började rapportera? (Ja= finns effekt, nej=låg)
 - o Upplever du att du har nytta av den data du samlar in? (Ja=effekt, nej=låg)
- Vad gör att du upplever (hög-låg) effekt?
- Hur önskar du att effekten var? (Sätt ny punkt på matrisen)
- Vad saknas för att det ska bli så?

Hållbarhetsarbete i branschen (5min)

- Hur hade du velat se att hållbarhetsarbetet sker i branschen?
- Vem i värdekedjan anser du ska ta ansvaret för att driva hållbarhetsarbetet framåt? Varför? Vem tar det nu? Vad krävs?
- Vem i värdekedjan anser du ska bära kostnaderna för den hållbara utvecklingen? Varför? Vem tar det nu? Vad krävs?

Avslutning (5min)

- Finns det något som jag inte frågat som du vill ta upp?
- Lantbrukare som rapporterar till flera: Vilket system är du mest nöjd med? Varför?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

JA, jag, Jennifer Larsson har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.